

Леонтій ВОЙТОВИЧ

*доктор історичних наук, професор
старший науковий співробітник відділу історії середніх віків
Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9191-6537>
e-mail: lev67420@ukr.net*

КНЯЗЬ ЛЕВ ДАНИЛОВИЧ І БОРТЬБА ЗА КРАКІВСЬКИЙ ПРЕСТОЛ В ОСТАННІЙ ЧВЕРТІ XIII СТОЛІТТЯ

Зазначено, що галицько-волинський князь Лев Данилович не потурбувався про власного літописця, а волинські редактори його братів, які не любили свого союзера, доклали зусиль, щоб очорнити його образ. Констатовано, що в силу політичних реалій він змушений був не використовувати королівського титулу навіть після відновлення королівства Русі, зате першим із Рюриковичів успішно використав ординську допомогу при вирішенні власних проблем. З'ясовано, що останнє теж відбулося у певних протиріччях західних і східних джерел. Усі ці моменти відображено у працях істориків, і вони спричинили до того, що постать князя Лева Даниловича належить до найнедооціненіших істориками, попри те, що є однією з найвидатніших особистостей династії Романовичів, яка правила в Галицько-Володимирській державі, як слушно зауважив польський дослідник Даріуш Домбровський. Стверджено, що стосунки між Галицько-Волинським князівством і польськими князівствами наприкінці XIII – на початку XIV ст. досі належно не відображені в історичній літературі – дослідники трактують їх однобоко й не зовсім правильно, часто не звертаючи уваги на інформацію джерел, зокрема це стосується постаті князя Лева Даниловича.

Розглянуто малодосліджені епізоди участі галицько-волинського князя Лева Даниловича в боротьбі за краківський престол 1280–1300 рр. Зазначено, що після невдалої спроби виступити спадкоємцем бездітного шурина Болеслава Сором'язливого 1280 р., яка вилилася у війни з новим краківським князем Лешком Чорним і його угорським союзником Ласлом IV Куном до смерті Лешка Чорного в 1288 р., Лев Данилович продовжував брати участь у цій боротьбі, підтримуючи вигідних для себе претендентів. Встановлено, що тоді ж приєднана і Люблінська земля, що визнав краківський князь Генріх IV Пробус, а також Лев Данилович брав активну участь і в подальшій боротьбі за краківський престол, підтримуючи різних претендентів. Широко використано значну кількість латиномовних джерел та новішу польську літературу.

Ключові слова: краківський престол, Лев Данилович, Болеслав Сором'язливий, Лешко Чорний, Генріх IV Пробус, Вацлав II, Владислав Локеток.

Стосунки між Галицько-Волинським і польськими князівствами наприкінці XIII – на початку XIV ст. досі належно не відображені в історичній літературі – дослідники трактують їх однобоко й не зовсім правильно, часто не звертаючи уваги на інформацію джерел¹. Особливо це стосується постаті князя Лева Даниловича та його участі в боротьбі за краківський престол². Навіть у монографії, присвяченій сестрі його дружини Констанції (Boldog Konstancia) – краківській княгині Кунегунді (Święta Kinga), цей князь згаданий тільки раз, та й то принагідно у примітці³.

Але, як слушно зауважив польський дослідник Даріуш Домбровський (Dariusz Dąbrowski), постать князя Лева Даниловича належить до найбільш недооцінених істориками, попри те, що є однією з найвидатніших особистостей династії Романовичів, яка правила в Галицько-Володимирській державі⁴. Головне джерело історії галицько-волинських земель XIII ст. – однойменний літопис, який дійшов до нас у складі Іпатіївського (найдавніший список близько 1425 р.), – у різних частинах подає протилежні оцінки діяльності князя. У першій частині він виступає найближчим сподвижником свого батька й учасником усіх його воїнських виправ. Це – «князь думен і хоробор на рати, немало бо показа мужьство свое во многих ратех»⁵. У другій – змальований образ «безчесного князя». Які ж причини цього? Князь, який майже все некоротке життя провів у сідлі з мечем у руках, не потурбувався про власного літописця, який би прославив його подвиги. А волинські редактори, правлячи літописні тексти, перенесли на їхні сторінки неприязнь своїх князів до старшого брата і сюзерена⁶.

Мета статті – розкрити участь князя Лева Даниловича в боротьбі за краківський престол в останній чверті XIII ст. у світлі дискусій із цього приводу в історичній науці.

Лев Данилович (близько 1225 – близько 1301) був дуже популярним упродовж XV–XIX ст. серед різних верств українського населення, особливо на землях його колишніх князівств. Про це свідчать і народна традиція, і чимало підроблених грамот князя Лева⁷. Позитивно оцінювали постать князя сучасні та пізніші хроністи.

¹ Mysliński K. Polska a księstwo Halicko-Włodzimierskie na przełomie XIII i XIV wieku. *Галицько-Волинська держава: передумови, виникнення, історія, культура, традиції* / ред. Я. Ісаєвич. Львів, 1993. С. 7–8.

² Stökl G. Das Fürstentum Galizien-Wolhynien. *Handbuch der Geschichte Russlands*. Stuttgart, 1981. Т. 1 (bis 1613) / ред. M. Hellmann. P. 526–530; Котляр М. Галицько-Волинська Русь. Київ: Наукова думка, 1998. С. 221–226.

³ Kowalska B. Święta Kinga: rzeczywistość i legenda. Kraków: Avalon, 2008. S. 229.

⁴ Dąbrowski D. Stosunki polityczne Lwa Daniłowicza z sąsiadami zachodnimi w latach 1264–1299/1300 r. *Галичина та Волинь у добу середньовіччя. До 800-річчя з дня народження Данила Галицького* / відп. ред. Я. Ісаєвич. Львів, 2001. С. 42. (Історичні та культурологічні студії; т. 3).

⁵ Ипатьевская летопись. *Полное собрание русских летописей*. Санкт-Петербург, 1908. Т. 2. Стб. 935.

⁶ Bartnicki M. Wizerunek «безчесного князя» w Kronice Halicko-Wołyńskiej. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність*. Львів, 2011. Вип. 20: Actis testantibus. Ювілейний збірник на пошану Леонтія Войтовича. С. 93–100.

⁷ Грушевський М. Чи маємо автентичні грамоти князя Лева. *Записки НТШ*. Львів, 1902. Т. 45. С. 1–22; Линниченко И. А. Грамоты Галицкого князя Льва и значение подложных документов как исторического источника. *Известия Отделения Русского Языка и Словестности*. Санкт-Петербург, 1904. Т. 9. Кн. 1. С. 80–102; Генсьорський А. І. З коментарів до Галицько-Волинського літопису (волинсько-галицькі грамоти XIII ст.). *Історичні джерела та їх використання*. Київ:

Львівський хроніст Бартоломей Зіморович (1597–1677) назвав його «винахідником машин для здобування фортець»⁸.

Від ранніх літ Лев Данилович брав участь майже у всіх військових виправах батька (з 1240 р. як перемишльський, а з 1245 р. як перемишльський і белзький князь), відзначившись у битві під Ярославом 17 серпня 1245 р. і наступних походах. Після вторгнення Бурундая 1259–1260 рр. та вимушеної еміграції короля Данила він тримав ще й Галицьке князівство, а після смерті Данила (1264) і Василька (1269) Романовичів став сюзереном усього Руського королівства. Вимушений визнавати монгольську зверхність, він зумів налагодити відносини з потужним володарем Чорноморського улусу огланом Ногаєм (Noğay) і з допомогою його військ вирішував складні проблеми зі сусідами в період їхнього загострення. Він першим із руських князів використовував монгольську допомогу для захисту своїх інтересів. Лев Данилович брав активну участь у політичному житті Центрально-Східної Європи, зокрема в боротьбі за Австрійську, Литовську, Угорську й Польську спадщини, а Галицько-Волинська держава (Руське королівство) в його часи досягла найбільших територіальних розмірів⁹.

Наукова думка, 1964. Т. 4. С. 171–184; Маркевич О. Невідома грамота князя Льва Даниловича. *Архів України*. 1968. № 5. С. 23–29; Купчинський О. А. Дослідження та публікації грамот Галицько-Волинського князівства у XVIII ст. *Київська Русь: культура, традиції* / відп. ред. Я. Ісаєвич. Київ: Наукова думка, 1982. С. 129–149; Купчинський О. А. Акти та документи Галицько-Волинського князівства XIII – першої половини XIV століть. Львів, 2004. С. 7–19, 21–24, 26–31, 37, 41, 43, 62–72, 79–82, 94, 103, 119–122, 125–131, 134, 136, 174–176, 208–286, 291–322, 331–366, 381–416, 450–749, 822–875, 903–969, 1013–1094, 1102–1136; Інкін В. Чи є історична основа в фальсифікатах грамот Льва Даниловича? *Вісник Львівського університету. Серія історична*. 1988. Вип. 24: 3 історії стародавності і середньовіччя. С. 60; Мицько І. Феномен грамот князя Лева. *Старосамбірщина*. 2002. Т. 2. С. 187–194.

⁸ Zimorowicz J. B. *Leopolis triplex. Zimorowicz J. B. Pisma do dziejów Lwowa odnoszące się [Opera guibus res gestae urbis Leopoldis illustrantur]* / ed. C. Neck. Lwów, 1899. S. 54.

⁹ Войтович Л. Удільні князівства Рюриковичів і Гедиміновичів XII–XVI ст. Львів, 1996. С. 89–97; Войтович Л. Князівські династії Східної Європи (кінець IX – початок XVI ст.): склад, суспільна і політична роль. Львів, 2000. С. 26, 62, 90, 98, 185, 227, 230, 284–288, 376, 417–418, 425, 438, 441–442, 445–446, 450, 454, 457, 467, 499, 514; Войтович Л. Де була столиця Лева Даниловича? (Джерелознавчий аспект проблеми). *До джерел. Збірник наукових праць на пошану Олега Купчинського з нагоди його 70-річчя*. Київ; Львів, 2004. Т. 1. С. 712–720; Войтович Л. Військове мистецтво Галицько-Волинської держави: князь Лев Данилович. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Львів, 2004. № 502: Держава та армія. С. 13–18; Войтович Л. Штрихи до портрета князя Лева Даниловича. *Україна в Центрально-Східній Європі (з найдавніших часів до XVIII ст.)*. Київ, 2005. Вип. 5. С. 143–156; Войтович Л. Княжа доба на Русі: Портрети еліти. Біла Церква, 2006. С. 497–501; Войтович Л. Реформи армії князями Данилом Романовичем та Левом Даниловичем у середині XIII ст. *Вісник національного університету «Львівська політехніка»*. Львів, 2006. № 571. «Держава та армія». С. 89–93; Войтович Л. Князь Лев Данилович – полководець і політик. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність*. Львів, 2006–2007. Вип. 15. *Confraternitas*. Ювілейний збірник на пошану Ярослава Ісаєвича. С. 115–124; Войтович Л. Улус Ногая і Галицько-Волинське князівство. *Україна–Монголія: 800 років у контексті історії*. Київ, 2008. С. 71–78; Войтович Л. Князь Лев Данилович. Львів, 2012. 181 с. (Славетні постаті середньовіччя; вип. 1); Войтович Л. Галицько-Волинські етюди. Біла Церква, 2011. С. 289–318, 326–341; Войтович Л. Неиспользованные возможности западных источников по генеалогии Рюриковичей и биографии Льва Даниловича. *Вспомогательные исторические дисциплины в современном научном знании*. Москва, 2013. С. 246–251; Войтович Л. Латинські джерела XIII–XIV століть про Галицько-Волинське князівство. *Українське джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни на порозі XXI ст.* Львів, 2013. С. 176–181;

У середині 1247 р., орієнтовно після 2 червня, у замку Зволен – центрі одноіменного комітату Угорського королівства (тепер – Словаччина) – у присутності угорського короля Бели IV (Béla IV) та галицько-волинського князя Данила Романовича Київський митрополит Кирило II дав шлюб Левові Даниловичу та Констанції Белівні¹⁰. Трохи раніше, 1239 р., старша сестра Констанції – Кунегунда (Кінга) (1234–1292) – була видана за сандомирського князя Болеслава (Bolesław), сина Лешка Білого (Leszek Biały)¹¹, який від 1243 р. утвердився у Кракові.

Князя Болеслава V автори польських щорічників прозвали Сором'язливим за те, що він дотримувався обітниць дружини щодо «шлюбу чистоти», про що слідом за авторами щорічників писали хроністи Ян Длугош (Jan Długosz), Мартин Кромер (Marcin Kromer) та Мартин Бельський. Попри відсутність сексуальних контактів, Кунегунда мала значний вплив на чоловіка та його політику, постійно контактувала із сестрами, сприяла тісному союзу Болеслава Сором'язливого з Левом Даниловичем, бувала при дворі шурина та сестри, про що свідчить таке цікаве й багате джерело, як «Житіє святої Кінги»¹². Під впливом тітки Кінги одна з доньок Лева Даниловича та Констанції – Святослава – прийняла чернецтво в монастирі кларисок у Старому Сончі¹³, де і померла 1302 р.¹⁴. Сама Констанція також прислухалася до сестри, яка схилила її до християнських чеснот, зокрема виявляла милосердя до знедолених і немічних у своєму дворі у Львові¹⁵. Констанція відвідувала сестру в монастирі кларисок у Старому Сончі, де нібито навчала черниць багатоголосому

Войтович Л. Нові (невикористані) джерела до історії Галицько-Волинського князівства та біографії князя Лева Даниловича. *Вісник НТШ*. Львів, 2013. Ч. 49. С. 24–27; Войтович Л. Лев Данилович, князь галицько-волинський (бл. 1225 – бл. 1301). Львів, 2014. 314 с.; Войтович Л. Галич у політичному житті Європи XI–XIV століть. Львів, 2015. С. 56–61, 77–87, 197–228, 317–435; Войтович Л. Lew Daniłowicz i walka o tron krakowski w ostatniej ćwierci XIII wieku. *Średniewieczne Polskie i Powszechne*. Katowice, 2016. Т. 8 (12). С. 117–131; Войтович Л. Lew Daniłowicz Książę halicko-wołyński (ok. 1225 – ok. 1301). Kraków: Avalon, 2020. 316 s.; Мицько І. Про початки Святооунуфрїївського монастиря у Лаврові. *Лавра*. 1999. № 6. С. 31–34; Мицько І. Історія Галицько-Волинської держави у генеалогічних сюжетах. *Знак*. 2000. Ч. 20. С. 2–3; Мицько І. Королевич Лев Данилович та давній Львів (сторінки з книги). *Львівська брама*. 2001. № 9–10 (81–82). С. 18–23; Мицько І. Де ж могила князя Лева? *Старосамбірщина*. 2002. Т. 2. С. 46–48; Домбровський Д. Матримоніальна політика князя Лева Даниловича. *Записки НТШ*. Львів, 2002. Т. 240. С. 195–218; Dąbrowski D. Stosunki polityczne Lwa Daniłowicza... С. 42–69; Dąbrowski D. Rodowód Romanowiczów książąt halicko-wołyńskich. Poznań; Wrocław, 2002. S. 101–114; Dąbrowski D. Romanowicze w rocznikach polskich. *До джерел. Збірник наукових праць на пошану Олега Купчинського з нагоди його 70-річчя*. Львів, 2004. Т. 1. С. 487–497; Dąbrowski D. Genealogia Mściślawowiczów. Pierwsze pokolenia (do początku XIV wieku). Kraków, 2008. S. 352–357; Kronika Halicko-Wołyńska (Kronika Romanowiczów). *Pomniki Dziejowe Polski / wydali, wstępem i przypisami opatrzyli D. Dąbrowski, A. Jusupowicz przy współpracy I. Juriewej, A. Majorowa i T. Wiłkuł*. Kraków; Warszawa, 2017. S. 235, 241, 262–263, 277, 298–299, 318–319, 334–387, 409–414, 466–504, 520–586, 624–648.

¹⁰ Войтович Л. Лев Данилович, князь галицько-волинський... С. 51–54.

¹¹ Balzer O. Genealogia Piastów. Kraków, 1895. S. 494–496.

¹² Войтович Л. Де була столиця Лева Даниловича?... С. 712–720.

¹³ Niezgoda C. Włogosławiona Salomea Piastówna. Kraków, 1996. S. 223.

¹⁴ Линниченко И. Известия о взаимоотношении России и Польши до половины XIV века. *Записки ун-та св. Владимира*. Киев, 1882. Т. 9. С. 223; Dąbrowski D. Rodowód Romanowiczów książąt halicko-wołyńskich. S. 226–230.

¹⁵ Vita et miracula sanctae Kingae ducissae Cracoviensis / ed. W. Kętrzyński. *Monumenta Poloniae Historica*. Lwów 1884. Т. 4. S. 684, 716.

співу¹⁶. Ймовірно, під час походу хана Телебуги (Telę Buğa) взимку 1287–1288 рр. Констанція переховувалася тут разом із Кунегундою¹⁷.

Краківський князь Болеслав Сором'язливий помер невдовзі після 6 грудня 1279 р.¹⁸. З огляду на те, що він дотримався обітниці «шлюбу чистоти» з Кунегундою, спадкоємців у нього не було. Ще 1273 р. краківський князь оголосив спадкоємцем двоюрідного племінника – серадського князя Лешка Чорного (Leszek Czarny), що спричинило спротив інших князів і знаті, які підтримали претензії одного з опольських князів Владислава (Władysław)¹⁹. Владислав (близько 1225–27.08/13.09.1281/1282) належав до найстаршої гілки П'ястів. Тримав каліське (1234–1244), рудзьке (1234–1249) й опольсько-ратиборське (1246–1281/1282) князівства²⁰. У 1273 р. спробував посперечатися за Краків із Болеславом Сором'язливим, але зазнав поразки під Богуціном (2.06.1273) і після наступного походу краківського князя погодився на мир, відмовившись від претензій на старшинство і владнавши прикордонні суперечності через обмін спірних володінь. Під Дюрнкуртом 1278 р. дружина опольсько-ратиборського князя виступила на стороні чеського короля Пшемисла Оттокара II (Přemysl Otakar II) разом із дружинами краківського князя Болеслава Сором'язливого та галицького Лева Даниловича²¹. Однак після перемоги Рудольфа I Габсбурга (Rudolf von Habsburg) становище князя Владислава ускладнилося і врешті в 1280 р. він склав васальну присягу німецькому королю²².

Розгорталася боротьба за краківський престол, володар якого вважався сюзереном Польщі. Польська знать розділилася, але більшість таки була на стороні Лешка Чорного. Основним суперником останнього несподівано виступив володар Руського королівства, тобто Галицько-Волинської держави, князь Лев Данилович²³. Зрозуміло, що він володів достовірною інформацією про ситуацію в Польщі. До того ж розраховував на солідну підтримку: волинських князів, оглана Ногая – фактичного володаря причорноморських степів і Нижнього Дунаю, частини польської еліти й мазовецьких князів – племінників Конрада (Konrad)²⁴ та Болеслава²⁵, синів Земовита

¹⁶ Vita et miracula sanctae Kingae. S. 716.

¹⁷ Długosz J. Vita beatae Kunegundis. *Joannis Długosii Senioris Opera omnia* / wyd. A. Przędziecki. Cracoviae 1887. T. I. S. 269.

¹⁸ Balzer O. Genealogia Piastów. Kraków 2005. S. 489–490.

¹⁹ Samsonowicz H. Leszek Czarny. *Poczet królów i książąt polskich*. Warszawa, 1980. S. 198.

²⁰ Jasiński K. Rodowód Piastów śląskich. Kraków, 2007. S. 510–511.

²¹ Žáček R. Historia Górnego Śląska. Średniowiecze. Gliwice, 2011. T. 2. S. 111.

²² Sperka J. Władysław I Opolski. *B. Czwojdrak, J. Morawiec, J. Sperka. Poczet królów polskich*. Chorzów, 2007. S. 63.

²³ Kronica Dzierzwy / ed. K. Pawłowski. *Monumenta Poloniae Historica. Nowa series*. Kraków. 2013. T. 15. S. 83.

²⁴ Конрад II Земовитович (близько 1250–23.06/21.11.1294), племінник Лева Даниловича, князь мазовецький (1264–1275), черський (1275–1289) і сандомирський (1289–1294). До 1288 р. воював проти Лешка Чорного, не визнаючи його сюзереном Польщі, потім сам претендував на Краків (Grabowski J. *Poczet książąt i książnych mazowieckich*. Kraków, 2019. S. 49–54).

²⁵ Болеслав II Земовитович (після 1251/до 1261–20.04.1313), племінник Лева Даниловича, князь мазовецький (1262–1275, 1294–1313), плоцький (1275–1294), сандомирський (1288–1289) і краківський (1288–1289) (Horodyski B. Bolesław II. *Polski Słownik Biograficzny*. Kraków, 1936. T. 2. S. 257; Spórna M. Wierzbicki P. *Słownik władców Polski i pretendentów do tronu polskiego*. Kraków, 2003. S. 165, 282–283, 451; Grabowski J. *Poczet książąt i książnych mazowieckich*. S. 55–62).

(Siemowit) і Переяслави Данилівни; свого зятя битомського й глоговського князя Казимира Владиславовича²⁶ та його брата опольського князя Болеслава²⁷ і чехів.

По кужелю (тобто по жіночій лінії) як чоловік Констанції, сестри Кунегунди, дружини Болеслава Сором'язливого, Лев Данилович мав право на спадщину свояка за відсутності спадкоємців *по мечу* (по чоловічій лінії). І спроба скористатися ним зовсім не була політичною авантюрою – у середній віці подібні спроби робилися і за менш сприятливих обставин. У випадку успішного закінчення боротьби за краківський престол Лев Данилович одразу став би серйозним конкурентом німецького короля Рудольфа I у Центрально-Східній Європі. Був би відновлений політичний баланс, порушений загибеллю чеського короля Пшемисла Оттокара II, який був союзником Лева Даниловича та Болеслава Сором'язливого. Ймовірно, до таємних планів Лева Даниловича і входило продовження політики батька в напрямі звільнення від монгольської опіки, для чого дав би можливість старший польський престол. Для такого припущення дає підстави факт шлюбу холмського князя Юрія Львовича з дочкою тверського і великого володимирського князя Ярослава Ярославича²⁸, брат якої, Святослав Ярославич, тримав Тверське князівство і теж претендував на першість у Північно-Східній Русі. В іншій ситуації такий шлюб, який скріплював тверсько-галицький союз, був би позбавлений сенсу.

На мою ж думку, особливо важливим було те, що княгиня-вдова Кунегунда також підтримувала свого свояка Лева Даниловича, через що пізніше мала непрості стосунки з Лешком Чорним. Як наслідок, 1284 р. вона змушена була спочатку відмовитися від бецької та корчинської каштеляній, а згодом, 24 квітня 1289 р., вступити до монастиря кларисок у Старому Сончі²⁹.

Проте найбільшими противниками планів галицького князя були не Лешко Чорний і його союзник угорський король Ласло Кун (László Kun), а брати Лева Даниловича: Володимир Василькович та Мстислав Данилович. Волинські князі важко переносили зверхність старшого брата. Їхні війська взяли участь у цій війні під тиском ординців.

На початку 1280 р. у ставку Ногая в Ісакчі прибуло посольство Лева Даниловича з проханням про допомогу в польській кампанії³⁰. Ногай вислав військо на чолі з емірами Кончаком, Кезеєм і Куботаком, яке разом із галицько-волинськими дружинами вирушило в похід на Краків³¹.

²⁶ Казимир I Владиславич (1253/1257–10.03.1312), князь битомський (з 1277 р.), у 1275/1278 р. одружився з Оленою (близько 1260/1262 – після 12.06./до 24.08.1323), дочкою Лева Даниловича (Dąbrowski D. *Rodowód Romanowiczów książąt halicko-wołyńskich*. S. 217–226; Войтович Л. *Князь Лев Данилович, князь галицько-волинський*. С. 231).

²⁷ Болеслав I Владиславич (1254/1258–14.05.1313), князь опольський (з 1277 р.) і битомський (Sadowski T. *Książęta opolscy i ich państwo*. Wrocław, 2001. S. 62–66; Horwat J. *Księstwo opolskie i jego podziały do 1532 r.* Rzeszów, 2002. 504 s.).

²⁸ Ипатьевская летопись. С. 884.

²⁹ Homza M. *Sytuacja polityczna Spiszu do początków XIV w. Historia scepisii*. Bratislava; Kraków, 2009. Vol. 1: *Dejiny Spiša*. 1. S. 166–167.

³⁰ Селезнев Ю. В. Ногай – полководец и политик Золотой Орды. *Новик: Сборник научных работ аспирантов и студентов исторического факультета Воронежского государственного университета*. Воронеж, 2000. Вып. 3. С. 69.

³¹ Там само.

Під м. Гожлице на р. Копшив'янці, за Сандомиром, дорогою на Краків 23 лютого 1280 р. відбулася вирішальна битва³². Польське військо, у складі якого було лише 600 лицарів, очолювали краківський палатин Петро (Piotr) та сандомирський палатин Януш (Janusz)³³. Битва закінчилася розгромом війська Лева Даниловича, можливою причиною чого стала поведінка волинських князів, які могли залишити поле битви на ранній стадії.

Військо Лева відступило аж до Львова, при тому, що Лешко Чорний почав його переслідування тільки за 15 днів. Тоді, у березні 1280 р., він здобув та розорив м. Переворськ³⁴ і рушив до Берестя, однак спроба нападу провалилася³⁵ через вторгнення на Люблінщину ятягів як союзників Лева Даниловича³⁶. Військо Лешка Чорного розбило їх і переслідувало аж за р. Нарев³⁷.

На початку 1281 р. Лешко Чорний на своїй землі відбив напад монгольського війська, яке прийшло на підтримку Лева Даниловича³⁸. Окрилений перемогою, краківський князь почав розправлятися з польськими союзниками Лева Даниловича. У 1282 р. він підбив молодшого з мазовецьких князів плоцького князя Болеслава Земовитовича виступити проти старшого брата – черського князя Конрада. Лев Данилович негайно вислав на допомогу Конрадові Земовитовичу дружини, очолені слонімським князем Васильком Романовичем і холмським князем Юрієм Львовичем³⁹. Ця підтримка дала змогу черському князю втримати свої позиції у Мазовії, хоча сама мазовецька усобиця затягнулася. Зв'язаний війнами з угорським королем та краківським князем, Лев Данилович не міг приділяти цьому регіону більше уваги.

У лютому 1285 р., коли військо Лева Даниловича разом з ординцями перебувало у поході в Угорщині, Болеслав Земовитович спустошив околиці Щекарева. Повернувшись з Угорщини, Лев Данилович з'єднався з волинськими військами, очоленими слонімським князем Васильком Романовичем, і напав на землі плоцького князя, дійшовши до Вишгорода. Союзник Лева Даниловича, черський князь Конрад, вторгнувся у Сандомирську та Краківську землі й дійшов до самого Кракова, де міщани, утримавши Вавель, почали спішно зводити нові міські укріплення⁴⁰. До цієї війни Лев Данилович залучив і литовців, які спустошили Люблінщину⁴¹. Броніслав Влодарський (Bronisław Włodarski) слушно трактував події 1285 р. як масштабну війну Лешка Чорного з Романовичами⁴². Очевидно, що це було продовженням боротьби за

³² Ипатьевская летопись. Стб. 881–882; Rocznik Tracki / ed. A. Bielowski. *Monumenta Poloniae Historica*. Lwów, 1872. Т. 2. S. 847, 878; Rocznik franciszkański krakowski. *Monumenta Poloniae Historica*. Lwów, 1878. Т. 3. S. 50–51; Krakowski S. Obrona pogranicza wschodniego Małopolski za Leszka Czarnego. *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Łódzkiego. Nauki Humanistyczno-Społeczne*. Łódź, 1960. Seria I. Z. 15. Historia. S. 89–105.

³³ Kronika Dzierzwy. Pomniki Dziejowe Polsl / wydał, wstępem s prypisami opatrzył K. Pawłowski. Kraków, 2013. Seria II. Т. XV. S. 83.

³⁴ Ипатьевская летопись. Стб. 872.

³⁵ Там само. Стб. 889–890.

³⁶ Włodarski B. Problem jacywieski w stosunkach polsko-ruskich. *Zapiski Towarzystwa Naukowego*. Toruń, 1958. Т. 24. S. 38–42.

³⁷ Kronika Dzierzwy. S. 83.

³⁸ Jackson P. *Mongolowie i Zachód*. Warszawa, 2007. S. 251.

³⁹ Ипатьевская летопись. Стб. 882–887.

⁴⁰ Kronika Dzierzwy. S. 85.

⁴¹ Ипатьевская летопись. Стб. 888–889.

⁴² Włodarski B. *Polska i Ruś 1194–1340*. Warszawa, 1966. S. 202–205.

краківський престол. У 1286 р. військо Лева Даниловича разом із союзними литовськими дружинами захопило замок Гостин (тепер – у Великопольському воєводстві). Прикривав цей похід черський князь Конрад – союзник Лева Даниловича⁴³.

Лев Данилович із Ногаєм, який його підтримував, проти власного бажання втягнули в цю боротьбу правителя Золотої Орди Телебугу. Восени 1287 р. він організував похід у Польщу. Історики переважно неправильно його оцінюють. Це був не звичайний набіг, а масштабний похід великого війська, яке очолював сам хан. Разом із походами в Угорщину 1286–1287 рр. цю подію варто розглядати в контексті продовження війни *королівства Русі*, тобто Галицько-Волинської держави, проти угорсько-польського союзу. Лев Данилович залучив до цієї війни Ногая, але Телебуга, намагаючись звільнитися від опіки наймогутнішого з улус-беків і ревнуючи останнього до його успіхів, вирішив взяти ініціативу у свої руки. Телебуга прагнув зовнішньополітичного успіху, який підняв би його авторитет. Таким могло бути перетворення угорських і польських правителів на прямих ординських васалів. При цьому йому розходилося, щоби вони не стали васалами Ногая, як болгарські та сербські правителі.

Із ханом Телебугою йшли його двоюрідний брат оглан Алкуй (Alkuu), чернігівські й інші руські удільні князі. Приєднатися до ханського війська одержав наказ і Ногай. Найкоротший шлях у польські землі до Кракова лежав через Перемишль, ним і вирушило військо Ногая, пройшовши через Галицьку й Перемишльську землі. Телебуга ж чомусь повів свою дружину через Волинь – шляхом Бату 1240 р.

Видається, що Телебуга був явно невдоволений близькими контактами Лева Даниловича та його братів із Ногаєм («була межі ними неприязнь велика»⁴⁴). З подальших подій виглядає, що хан вирішив зробити волинських князів своїми безпосередніми васалами, розірвавши їхній зв'язок і з Левом, і з Ногаєм, щоб ослабити обох. А можливо, що така ідея з'явилася у нього вже під час самого походу. Які були його плани щодо польських земель і чи планував він допомагати Левові в опануванні краківського престолу – сказати важко. Радше – ні. Ймовірно, він сподівався, що польські князі поспішать перейти під його підданство. За таких умов зовнішні межі впливу Золотої Орди перемістилися б далі на Захід, а відносна самостійність галицько-волинських князів перейшла б до угорського короля та польських князів, тоді як руські мали би бути тісніше інтегровані в ординську систему. Водночас це мало унеможливити вплив на них Ногая.

Руські князі по черзі мусили зустрічати золотоординського правителя, явно побоюючись наслідків цих аудієнцій. На Горині першим зустрів хана луцький князь Мстислав Данилович «с питтям і з дарами», далі біля Перемиля на хана чекав володимирський князь Володимир Василькович⁴⁵. Останнім Телебугу з почестями приймав Лев Данилович на «Боужьковском полі» (очевидно, на території Белзького князівства недалеко від Бужьська) після того, як Телебуга залишив Перемиль. Можливо, Лев чекав ординське військо на своїх землях, сподіваючись на швидкий удар через Перемишль по землях Лешка Чорного.

⁴³ Rocznik Tracki. S. 851; Rocznik Małopolski. *Monumenta Poloniae Historica* / ed.: A. Małeckі, W. Kętrzyński, X. Liske. Lwów, 1878. T. 3. S. 185.

⁴⁴ «... баше межі има нелюбовье велико». *Ипатьевская летопись*. Стб. 892.

⁴⁵ Там само.

Телебуга оглянув війська Лева Даниловича, Володимира Васильковича, Мстислава Даниловича та Юрія Львовича, а також 7 грудня 1287 р. здійснив поїздку у Володимир – при цьому ординці «насилство велике чинили в городі і пограбували товарів незліченну кількість і коней»⁴⁶. Важко оцінити достовірність інформації волинського літописця, адже хан ішов на Польщу, а розорення території, яка платила ординську данину-вихід, не було притаманним для прагматичних ординців. Зрештою, у ті часи війська завжди вели себе нестримано під час походів навіть на своїй території. Імовірно, книжник і філософ князь Володимир Василькович надто болісно реагував на подібні дії. Разом із тим золотоординський правитель міг просто демонструвати свою зверхність Володимирові Васильковичу як сильнішому з волинських князів.

З Волині хан із руськими князями рушив на Польщу. При цьому літописець наголосив: «Лев князь з сином своїм Юрієм, а Мстислав зі своєю раттю, а Володимир зі своєю раттю»⁴⁷. Тобто, очевидно, що Телебуга зробив князів своїми безпосередніми васалами, ліквідувавши їхню залежність від Ногая, а водночас і зверхність Лева Даниловича над братами. У поході галицькі й волинські війська виступали як окремі з'єднання і, вірогідно, на різних операційних напрямках. Показово, що в тексті Мстислав уперше названий перед Володимиром. До того ж він першим зустрів ординського правителя на Горині «з питтям і з дарами»⁴⁸, і хан Телебуга не зачепив території Луцького князівства, тоді як у землях Володимирського ординці поводили себе зухвало, мало не як завойовники. Важко сказати, що спричинило таку поведінку золотоординського хана: чи Телебуга вирішив приборкати сильніших Романовичів і повністю розірвати їхні зв'язки з Ногаєм, чи Мстислав Данилович, скориставшись можливістю спілкування з Телебугою, домігся ханської милості, чи хан, маючи намір віддати Краків Левові Даниловичу, задумав забрати в нього Волинь і провокував конфлікт між братами, знаючи неприхильне ставлення молодших до старшого? Ймовірно, обидва волинські князі в розмові з Телебугою за відсутності Лева Даниловича поскаржилися на старшого брата та Ногая і самі висловили бажання бути безпосередньо під рукою правителя Золотої Орди. Телебуга тут же задовольнив їхнє прохання, яке збіглося з його планами. Правителі Золотої Орди завжди підтримували тенденції до роздроблення васальних князівств.

Війська Телебуги та Романовичів підійшли до Завихвоста, але ріка ще не замерзла, й вони рушили до Сандомира, перейшовши по льоду Сян в іншому місці. Важкохворого Володимира Васильковича хан відпустив додому. Форсувавши Віслу, Телебуга обложив Сандомир, але здобути місто не зміг, а на штурм не відважився. Ординські війська розсипалися польськими землями й почали їх спустошувати⁴⁹.

Поки Телебуга розбирався з волинськими князями, Ногай ще 6 грудня вторгся в польські землі⁵⁰ і перед Різдом (23–24 грудня) підійшов до Кракова. Краківський князь Лешек Чорний покинув свою землю та сховався в Угорщині. Ногай обло-

⁴⁶ «... насилье велико творахоу в городѣ и пограбиша товара бесчисленое множество и конии». Там само. Стб. 892–893.

⁴⁷ «Левъ князь со снѣмъ свой Юрьемъ. а Мъстиславъ со своєю ратью. а Володимѣръ со своєю ратью». Там само. Стб. 893.

⁴⁸ «с питьемъ и с дары» Там само. Стб. 892.

⁴⁹ Там само. Стб. 893–894.

⁵⁰ Vita et miracula sanctae Kingae. P. 715.

жив Краків, але поляки відстояли столицю і в перших днях січня 1288 р. змусили його відступити⁵¹. Повернувшись до Кракова, Лешек Чорний звільнив міщан від податків за їхню мужність при обороні столиці⁵². Сумнівно, що тільки мужність краківських містичів і гарнізону Вавеля змусила Ногая відступати, тим більше, що передові його загоны вже дійшли до Сілезії⁵³. Угорська допомога, яку очолював барон Дьордь (György), син Шимона (Szimon), зустріла монгольський підрозділ (тисячу) в січні 1288 р. біля Нового Сонча, коли той відходив⁵⁴. Можливо, це навіть був його ар'єргард чи загін, який повертався зі Сілезії.

Імовірно причиною відступу Ногая, який покинув Краківське князівство і, не чекаючи війська хана, рушив на Нижній Дунай, були його стосунки з Телебугою. Довідавшись про вчинки хана на Волині, де останній розбирався без нього з його васалами, найстарший із Джучидів задумав не дати Телебузі покинути польські землі триумфатором. Телебуга і справді мав намір іти на Краків, але довідавшись, що Ногай випередив його й покинув польські землі, теж повернув назад⁵⁵. Цей епізод належить до найзаплутаніших загадок як ординської історії, так і всієї Центрально-Східної Європи⁵⁶. Чому велике військо золотоординського правителя повернуло назад від Сандомира, навіть не спробувавши дійти до Кракова? Редактори Галицько-Волинського літопису кілька разів повторили інформацію про суперництво Ногая та Телебуги. Арабські літописці теж обмежилися покликаннями на це суперництво.

Цього разу золотоординський хан був розлюченим і шукав, кого звинуватити у своїх невдачах. Саме тому його військо рушило відразу до столиці Лева Даниловича – Львова. На початку 1288 р. він два тижні протримав в облозі Львів: «... і стояли на Львовій землі два тижні кормлячись [і] не воюючи, але не давали вони навіть із города вийти за покормом. Хто ж виїхав з города, тих вони побивали, а захопили, а інших, обдерши, пускали нагих, і тії од морозу померли, тому що була зима люта вельми, і зробили вони пустою землю всю»⁵⁷.

З тексту однозначно випливає, що Лева Даниловича з ханом не було. Не здобувши Сандомир, монгольсько-руське військо «почало воювати землю Лядську»⁵⁸. Напевно, кожен князь одержав свій операційний напрям, і Лев Данилович поспішив на з'єднання з Ногаєм і потім разом із ним відступив.

Облога Львова однозначно свідчить, що хан явно підозрював Лева Даниловича у змові з Ногаєм. Чому він не відважився штурмувати Львів, а просто тримав

⁵¹ Rocznik Tracki. S. 852; Annales Posnanienses / ed. M. Perlbach. *Monumenta Germaniae Historica. Scriptores*. Hannoverae, 1892. T. 29. P. 470.

⁵² Kodeks dyplomatyczny miasta Krakowa. I (1257–1506) / ed. F. Piekosiński. *Monumenta mediaevi historica res gestas Poloniae illustrantia*. Kraków, 1879. T. 5. S. 4–5.

⁵³ Селезнев Ю. В. Ногай – полководець и политик... С. 53.

⁵⁴ Pauler D. *A magyar nemzet története az Árpád-házi királyok alatt*. Budapest, 1899. Vol. 2. 398–399 old.

⁵⁵ Ипатьевская летопись. Стб. 894.

⁵⁶ Brătianu G. *Actes des notaires Génois de Pera et de Caffa, de la fin treizieme siecle (1281–1290)*. Bucarest, 1927. P. 272; Сафаргалиев М. Г. *Распад Золотой Орды*. Саранск, 1960. С. 56.

⁵⁷ «... і стояша на Львовѣ землѣ в'нѣли. кормачесь не воююще и не дадахоуть ни из города вылѣсти в зажитъею кто же выѣхашеть из города ввы избиваша а друзнии поимаша инья излоупивше поущахоу нагы а тѣи ѿ мороза изомроша зане бы зима люта велми и оучиниша землю поустоу». *Ипатьевская летопись*. Стб. 894–895.

⁵⁸ «... почаша воювати землю Лядскоую». Там само. Стб. 894.

його в облозі? Тут може бути лише одне пояснення: відбудовані укріплення Львова (після зруйнування у 1259 р. на вимогу еміра Бурундая) були настільки потужними, що хан не ризикнув їх штурмувати. До того ж Телебузі явно бракувало рішучості полководця: він не насмівився штурмувати Буду, Сандомир, а згодом і Львів.

Після відходу ординських військ утрати Лева Даниловича становили 12,5 тис. осіб убитих, померлих від ран і полонених⁵⁹. За тодішніми мірками жертви були дуже значними, оскільки рахували тільки чоловіків зрілого віку, тобто людей, здатних носити зброю (жінок, дітей, старців і рабів до уваги не брали).

Подальші події розгорталися динамічно. Центральноевропейська круговерть набирала обертів. 30 вересня 1288 р. помер краківський князь Лешко Чорний. Наспадків у нього не було. Його дружина Агрипина (Agrippina), дочка князя Мачви (Масó), колишнього галицького претендента Ростислава Михайловича, 1272 р. на вічі в Серадзі публічно заявила, що чоловік на неї не звертає уваги і після 7 років подружнього життя вона залишається дівчиною, а 1275 р. взагалі покинула його⁶⁰. Смерть Лешка Чорного відкрила новий виток боротьби за краківський престол. У цій ситуації стояти осторонь Лев Данилович не міг. Претендувати сам теж не міг: тепер у нього бракувало сил і не було достатніх підстав для такої боротьби. Зараз ішлося про те, щоб у Кракові обов'язково сидів його союзник.

Основними претендентами виступили вроцлавський князь Генріх IV Пробус (Henryk IV Probus) і плоцький князь Болеслав II, племінник Лева Даниловича. Сильніший із претендентів – вроцлавський князь – підійшов до Кракова. Краківський каштелян Сулка з Неджведзя (Sulkone milite de Myedzirzec) здав йому Вавель, а краківські міщани визнали своїм князем. Вважаючи боротьбу виграною, Генріх IV зі союзниками повернувся до Вроцлава, відпустивши дружини своїх союзників⁶¹.

Несподівано 26 лютого 1289 р. під Севержем у Битомському князівстві сілезькі князі були розбиті військами Болеслава II та його союзників – братів Лешка Чорного: куявського князя Казимира (Kazimir) і серадзького князя Владислава Локетка (Władysław I Łokietek). У цій битві загинув шпротавський князь Пшемисл, опольський князь Болеслав потрапив у полон, а легніцький князь Генріх Товстий (Henri le Gros) врятувався втечею⁶².

⁵⁹ Там само. Стб. 895.

⁶⁰ Nowacki B. Związki małżeńskie jednoczycieli państwa polskiego w drugiej połowie XIII w. na tle ich polityki prozjednoczeniowej. Rola polityczna margrabiów brandenburskich z młodszej linii askańskiej. *Docendo Discimus. Studia historyczne ofiarowane Profesorowi Zbigniewowi Wielgoszowi w siedemdziesiątą rocznicę urodzin*. Poznań, 2000. S. 164.

⁶¹ Zielonka Z. Henryk Prawy. Katowice, 1982. S. 167–168; Zientara B. Henryk IV Probus. *Poczet królów i książąt polskich*. Warszawa, 1984. S. 209–210.

⁶² Długosz J. *Roczniki czyli kromiki sławnego królestwa Polskiego*. Warszawa, 1974. Ks. 7. S. 326–328; Semkowich A. Walka o monarchię 1288–1294: ustęp z dziejów piastowskich. *Kwartalnik Historyczny*. Lwów, 1891. T. 5. S. 734–735; Sobaniec S. Zabiegi Henryka IV o Kraków i jego usiłowania odrodzenia królestwa. *Księga pamiątkowa ku czci Profesora Oskara Haleckiego*. Warszawa, 1935. S. 243–245; Jurek T. Księstwo Głogowskie pod rządami synów Konrada I (1273–1290). *Śląski Kwartalnik Historyczny «Sobótka»*. 1987. T. 42. Z. 3. S. 395–410; Jurek T. Henryk Probus i Henryk głogowski: stosunki wzajemne w latach 1273–1290. *Ibid.* S. 555–570; Barciak A. Książę Przemek ściniawski i bitwa siewierska. *Nihil superfluum esse. Prace z dziejów średniowiecza ofiarowane Profesorowi Jadwidze Krzyżaniakowej*. Poznań, 2000. S. 80–282; Sadowski T. *Książęta opolscy i ich państwo*. Wrocław, 2001. S. 87–88.

Після цієї перемоги, незважаючи на протиріччя з молодшим братом, черський князь Конрад II підтримав його претензії. Оскільки Болеслав II був зятем великого князя литовського Тройдена, литовці теж підтримали його претензії. Союзники ввійшли у Краків, але здобути Вавель не змогли.

Врешті, до мазовецько-куявської коаліції приєднався і галицький князь Лев Данилович: у липні 1289 р. він зі своїм військом уже стояв під стінами Вавеля і намагався його штурмувати⁶³. Наприкінці липня 1289 р. галицькі війська спустошили Вроцлавське князівство – домен нового краківського князя⁶⁴. У першій половині серпня 1289 р. із військового табору під Вавелем князь Лев рушив в Опаву на зустріч із чеським королем Вацлавом II (Václav II), де було підтверджено чесько-галицький союз⁶⁵. На ній серед польських князів, противників Генріха IV Пробуса, перебував зять Лева Даниловича – битомський князь Казимир Владиславович, а також ленченський і серадзький князь Владислав Локеток⁶⁶. Повністю погоджуюся з Домбровським⁶⁷, що в Опаві було домовлено підтримати претензії на краківський трон Владислава Локетка. Лев Данилович уклав із молодшим братом свого старого суперника Лешка Чорного окрему угоду, скріплену невдовзі шлюбом Юрія Львовича зі сестрою Владислава Локетка, укладеним між вереснем 1289 р. і 23 червня 1291 р. Така переорієнтація галицького князя могла відбутися, коли стало очевидним, що польська еліта й більшість П'ястів (Piastowie) не підтримають молодшого мазовецького князя. Тим більше, що останній своєю попередньою поведінкою заледве чи заслуговував на довіру галицького князя. Якби ще новий краківський князь завдячував своїм положенням Левові Даниловичу, то такий союз був би значно надійнішим. Галицький князь, змушений діяти в надзвичайно складних умовах, був холодним реалістом у політиці, гнучким, здатним в екстремальних умовах приймати блискавичні рішення.

Генріх IV і легніцький князь Генріх Товстий 24 серпня 1289 р. розбили союзників під стінами Вавеля⁶⁸. Владислав Локеток ледве втік із Кракова, а Лев Данилович відступив на Русь.

І все ж боротьба продовжувалася: 1289–1290 рр. галицький князь зі союзними ординцями здійснив походи в сілезькі землі⁶⁹, аж до Ратибора⁷⁰. Союзник нового краківського князя Генріха IV угорський король Ласло Кун зі страхом очікував нового вторгнення татарських орд у своєї землі⁷¹. Попри проблеми у відносинах

⁶³ Ипатьевская летопись. Стб. 935–936.

⁶⁴ Там само. Стб. 936; Rocznik cystersów henrykowskich / ed. A. Bielowski. *Monumenta Poloniae Historica*. Lwów, 1878. Т. 3. 702.

⁶⁵ Ипатьевская летопись. Стб. 936; Hlavaček I. *Novy zimek formule Tobiase z Bechyne. Československý Časopis Historický*. 1958. R. 6. Z. 3. S. 560.

⁶⁶ Tęgowski J. *Zabiegi księcia kujawskiego Władysława Łokietka o tron krakowski w latach 1288–1293. Zapiski Kujawsko-Dobrzyńskie*. 1987. Т. 6. Historia. S. 48–49, 53–54.

⁶⁷ Dąbrowski D. *Stosunki polityczne Lwa Daniłowicza...* S. 55; Dąbrowski D. *Rodowód Romanowiczów książąt halicko-wołyńskich*. S. 197–217.

⁶⁸ Tęgowski J. *Zabiegi księcia kujawskiego...* S. 54–55.

⁶⁹ Rocznik cystersów henrykowskich. S. 702.

⁷⁰ Mika N. *Racibórz w obliczu najazdów tatarskich i zagrożenia wałaskiego*. Racibórz, 2002. S. 50–62.

⁷¹ Homza M. *Sytuacja polityczna Spisza do początków XIV w. Historia Scepusii*. Bratislava; Kraków, 2009. Vol. 1. S. 170–171.

із папою, з німецьким королем Рудольфом I Габсбургом, із Левом Даниловичем та його польськими союзниками, Генріх IV Пробус тримався доволі твердо, опираючись на допомогу німецьких князів, зокрема бранденбурзького маркграфа Оттона V Довгого (Otto V), з дочкою якого, Матильдою (Mathilde), він одружився 1288 р.⁷²

Несподівано 23 червня 1290 р. Генріх IV Пробус помер. Австрійські хроністи повідомляють, що перед смертю князь віддав *королю Русі* землі й міста⁷³. Така інформація міститься в контексті викладу заповіту бездітного Генріха Прбуса, згідно з яким він розділив володіння між родичами, повернувши навіть чеському королю Вацлаву II Клодзьку землю⁷⁴. Це повідомлення свідчить про добру обізнаність німецьких хроністів (інші деталі заповіту збігаються з польськими джерелами) і може означати тільки одне: після сілезьких походів Лева Даниловича незадовго до смерті Генріх IV Пробус уклав із ним компромісний мир, визнавши захоплення Люблінської землі, здійснене в ході війни 1289–1290 рр.⁷⁵. Очевидно, Лев Данилович відмовився від підтримки інших претендентів, визнавши Генріха IV краківським князем. Такий компроміс був вигідний обом. Коли захоплена Люблінська земля – невідомо, а припущення, що це відбулося вже після смерті Генріха IV, ближче до 1292 р.⁷⁶, не має надійного джерельного обґрунтування.

Смерть (чи ймовірне отруєння) Генріха IV Прбуса призвела до нового вибуху боротьби за краківський престол, претензії на який тепер мали великопольський князь Пшемисл II та опольський князь Болеслав I. Жоден із них не задовольняв Лева Даниловича. Його найбільше влаштував би Владислав Локеток, свояк Юрія Львовича, однак той одразу ж утвердився в Сандомирському князівстві, а Краків зайняв Пшемисл II⁷⁷. І все ж об'єднання великопольських та поморських земель було для нього важливішим. Наприкінці листопада 1290 р. Пшемисл II залишив головне польське місто, а до 20 квітня 1291 р. домовився з чеським королем Вацлавом II, уступивши йому Краків⁷⁸. Розв'язавши собі руки в Малопольщі, князь зосередився на завершенні підпорядкування Великопольщі.

Лев Данилович не мав можливості активно втрутитися у боротьбу за польську спадщину. Його найбільший ворог, угорський король Ласло Кун, загинув саме в цей час: 10 червня 1290 р. його зарубали у власному шатрі половецькі нобілі Арбоз (Arboz), Туртуле (Turtule) і Кемешеш (Kemenese)⁷⁹, чи то мстячи за

⁷² Nowacki B. Związki małżeńskie jednoczycieli państwa polskiego. S. 166.

⁷³ Ottokar Österreichische Reimchronik / Hrsg. J. Seemüller. *Monumenta Germaniae Historica. Deutsche Chroniken*. Hannoverae, 1893. T. 5. Bd. 1. S. 284; Österreichische Chronik von den 95 Herrschaften / Hrsg. J. Seemüller. *Monumenta Germaniae Historica. Deutsche Chroniken*. Hannoverae et Lipsiae, 1909. T. 6. S. 138; Thomas Ebendorfer. *Chronica Austriae* / Hrsg. A. Lhotsky. *Monumenta Germaniae Historica. Scriptores rerum Germanicarum. Nova series*. Berlin; Zürich, 1967. T. 13. S. 210–211.

⁷⁴ Kodeks dyplomatyczny Wielkopolski. Poznań, 1878. T. 2. Nr 645; Nowacki B. Przemysł II książę wielkopolski, król Polski 1257–1296. Poznań, 1995. S. 123; Swieżawski A. Przemysł. Król Polski. Warszawa, 2006. S. 126–128; Hetzig A., Ruchniewicz M. *Dzieje Ziemi Kłodzkiej*. Hamburg; Wrocław, 2006. 568 s.

⁷⁵ Rocznik krakowski. *Monumenta Poloniae Historica* / ed. A. Bielowski. Lwów, 1872. T. 2. S. 852.

⁷⁶ Грушевський М. Історія України-Руси. Львів, 1905. Т. 3. С. 97–98; Łowmiański H. *Początki Polski*. Warszawa, 1975. T. 6. Cz. 2. S. 847.

⁷⁷ Nowakowski T. Stosunki między Przemysłem II a Władysławem Łokietkiem w okresie walk o Kraków po śmierci Leszka Czarnego (1288–1291). *Roczniki Historyczne*. 1988. T. 54. S. 159.

⁷⁸ Kodeks dyplomatyczny Wielkopolski. Poznań, 1878. T. 2. Nr. 665.

⁷⁹ Голубовский П. Половцы в Венгрии. Киев, 1889. С. 23.

антиполовецькі акти, прийняті королем під натиском баронів, чи то виконуючи замовлення барона Копаса Борші (Kopasz Borsa). Доля угорського престолу для Лева Даниловича була важливішою, ніж краківського. Папа Римський хотів утвердити на угорському престолі племінника Ласло IV – неаполітанського принца з Анжуйської династії Карла Мартела (Karl Martell), який був сином Марії, дочки Стефана V (István V) і сестри Ласло IV Куна. 31 серпня 1290 р. німецький король Рудольф Габсбург надав Угорщину як власний лен синові Альбрехту I (Albrecht I), герцогові Австрії⁸⁰. Угорська знать підтримала племінника Бели IV – Андрія III (András III), сина герцога Стефана.

У червні 1291 р. війська нового короля Угорщини напали на Австрію. На допомогу їм виступили галицькі дружини Лева Даниловича⁸¹, який залучив до походу й ординців⁸². Ця війна закінчилася миром у Хайнбурзі 26 серпня 1291 р., за яким Альбрехт I визнав Андрія III королем Угорщини⁸³. Є підстави припускати, що новий король Угорщини Андрій III в обмін на галицьку допомогу визнав входження втрачених закарпатських володінь до складу держави свого свояка Лева Даниловича – у тих умовах галицько-волинська підтримка мала значно більше значення, ніж клаптик королівського домену під Карпатами. Як наслідок, угорсько-галицька конфронтація часів Ласло IV Куна знову змінилася на угорсько-галицький союз.

У цей час Лев Данилович продовжував підтримувати Владислава Локетка, залучивши до цього і свого угорського союзника. Не випадково новий угорський король Андрій III між 19 серпня – 24 листопада 1290 р. одружився з племінницею Владислава Локетка – Фенною (Fenna), дочкою куявського князя Земомисла (Siemomysł)⁸⁴.

Однак спокій був примарним: 1292 р. Вацлав II, заручившись підтримкою сілезьких князів, напав на Сандомирське князівство. Втративши Сандомир, Владислав Локеток намагався утриматися у Серадзі, але в серпні 1292 р. змушений був із братом скласти васальну присягу на вірність королю Вацлаву II⁸⁵. Під Сандомиром Владиславу Локетку допомагали татарські загони⁸⁶. Заледве чи міг Юрій Львович сам, без батька, організувати подібну акцію⁸⁷.

Але, допомагаючи Владиславу Локетку, галицько-волинські князі відкрито самі в боротьбу не втручалися, що може свідчити про певні їхні вагання. Поступово

⁸⁰ Marchali H. H. Magyarország története az Árpádok korában 1038–1301. Budapest, 1896. S. 576–577.

⁸¹ Continuatio Vindobonensis. *Monumenta Germaniae Historica. Scriptores*. Hannoverae, 1851. T. 9. S. 716; Грушевський М. Історія України-Руси. Львів, 1905. Т. 3. С. 98–100.

⁸² Continuatio Florianensis. *Monumenta Germaniae Historica. Scriptores*. Hannoverae, 1851. T. 9. S. 749.

⁸³ Codex diplomaticus Hungariae ecclesiasticus ac civilis / ed. G. Fejer. Buda, 1844. T. 11. Vol. 1. S. 180.

⁸⁴ Jasiński K. Polityka małżeńska Władysława Łokietka. *Genealogia. Rola związków rodzinnych i rodowych w życiu publicznym w Polsce średniowiecznej / pod red. A. Radziwińskiego i J. Wroniszewskiego*. Toruń, 1996. S. 19.

⁸⁵ Baszkiewicz J. Powstanie zjednoczonego państwa polskiego na przełomie XIII i XIV wieku. Warszawa, 1954. S. 208.

⁸⁶ Rocznik krakowski. S. 852; Joannis Długossii Annales seu Cronicae inciliti Regni Poloniae / ed. S. Budkowa. Varsaviae, 1975. Ks. 7–8. S. 277.

⁸⁷ Dąbrowski D. Stosunki polityczne Lwa Daniłowicza... S. 67.

ситуація змінювалася і Лев Данилович почав схилитися до союзу з чеським королем Вацлавом II, який доводився йому внучатим племінником, а його васал, битомський князь Казимир II, був зятем галицького князя. У 1293 р. до чеського короля прибули ординські послы, які, безперечно, переїжджали через володіння Лева Даниловича.

Спроба Вацлава II повністю підпорядкувати собі всіх польських князів нашоувхнула на опір, насамперед Пшемисла II, який об'єднав великопольські та поморські землі й опирався на союз із Бранденбургом. Уже на початку 1293 р. Пшемисл II почав переговори з Владиславом Локетком⁸⁸. Боротьба між польськими князями та чеським королем відновилася, і за згодою папи 26 червня 1295 р. у Гнезно Пшемисл II коронувався як король Польщі. Йому вдалося відновити зліквідоване імперією в XI ст. Польське королівство⁸⁹. Однак тріумф був недовгим: 2 лютого 1296 р. Пшемисла II підступно вбив бранденбурзький агент. Чеський король почав опановувати Великопольщу. У 1297 р. Вацлав II нарешті коронувався у Празі чеською королівською короною, здолавши довголітній опір старого німецького короля Рудольфа I. На коронаційних урочистостях було присутнє і посольство з Галицько-Волинської держави⁹⁰. У 1299 р. у Брно відбулася особиста зустріч Лева Даниловича з Вацлавом II, зафіксована чеським хроністом Інджіхом із Хеймбургу (Indrzych (Heinrici) Heimbουργenci)⁹¹.

У цьому контексті може видатися слушною думка Домбровського, що в останні роки життя Лев Данилович орієнтувався на союз із Вацлавом II, і зміни в галицькій політиці почалися лише влітку 1300 р., коли до влади прийшов свояк Владислава Локетка – король Юрій Львович⁹². Однак можливі й інші варіанти, адже Лев Данилович не раз демонстрував здатність приймати неординарні рішення і ніколи не дотримувався шаблонів у політиці. Проблема ця дискусійна й робити поспішні висновки не варто.

У 1296 р. Владислав Локеток зважився на продовження боротьби за королівську корону, очевидно, все ж відчуваючи підтримку руської рідні. Тим більше, що Левові Даниловичу вдалося повністю відновити єдність королівства Русі. У цьому контексті вартує звернути увагу також на один шлюб, укладений між 1296–1300 рр., тобто ще за Лева Даниловича, який, безперечно, укріплював союз сюзерена королівства Русі з кувявськими князями*. Йдеться про одруження Анастасії Львівни з добжинським князем Земовитом, молодшим братом Владислава Локетка⁹³. Як

⁸⁸ Swieżawski A. Przemysł. Król Polski. S. 149–150.

⁸⁹ Rocznik kapituły poznańskiej. *Monumenta Poloniae Historica. Seria Nova*. Warszawa, 1962. T. 6. Cz. 2. S. 52.

⁹⁰ Petra Žitavského kronika zbraslavská. *Fontes rerum Bohemicarum* / ed. J. Emler. Praha, 1884. T. 4. S. 70.

⁹¹ Annales Heinrici Heimbουργenci. *Fontes rerum Bohemicarum* / ed. J. Emler. Praha, 1882. T. 3. S. 320–321.

⁹² Dąbrowski D. Stosunki polityczne Lwa Daniłowicza... S. 56–57.

* Навіть якщо прийняти гіпотезу Д. Домбровського, за якою Анастасія була дочкою волинського князя Мстислава Даниловича.

⁹³ Balzer O. Genealogia Piastów. Kraków, 1895. S. 345–347; Włodarski B. Stanowisko Rusi Halicko-Wołyńskiej wobec akcji zjednoczeniowej Władysława Łokietka i jego powiązanie z utratą Pomorza Gdańskiego. *Zapiski Historyczne*. 1962. T. 27. Z. 3. S. 341; Włodarski B. Polska i Rus' 1194–1340. S. 227; Jasiński K. Rola Siemowita księcia dobrzyńskiego w stosunkach polsko-krzyżackich w 1308/1309 r. *Zapiski Kujawsko-Dobrzyńskie. Seria A*. 1978. T. 1. S. 67; Jasiński K. Księżna

відомо, випадковостей у тодішній шлюбній політиці правителів не існувало – він міг бути лише підтвердженням союзу політичного.

У 1299 р. відбулася зустріч Лева Даниловича з чеським королем Вацлавом II, яку міг ініціювати останній, – готуючись до коронації польською короною, Вацлав II, ймовірно, хотів вирішити всі проблеми зі східним сусідом. Ці перемовини у Брні, які, на думку Б. Влодарського, відбулися між початком березня – половиною травня 1299 р.⁹⁴, але не пізніше початку липня 1299 р., за уточненням Д. Домбровського⁹⁵, напевно, містили й компроміс щодо Владислава Локетка. Невдовзі після цієї зустрічі, а саме 23 серпня 1299 р., у Кленце, поблизу Нового Міста над р. Вартою, Владислав Локеток підписав зобов'язання скласти васальну присягу Вацлаву II⁹⁶. Такі відносно легкі умови для Владислава Локетка були наслідком цього компромісу. Цікаво, що дослідник діяльності Владислава Локетка Едмунд Длугопольські (Edmund Długopolski) допускав, що під час своєї вимушеної еміграції у 1299 р. польський князь виїхав спочатку через Мазовію до Лева Даниловича і лише після цього через Угорщину дістався Рима⁹⁷. У серпні 1300 р. Вацлав II у Гнезно коронувався як король Польщі⁹⁸.

Залишається загадкою похід руського війська влітку 1300 р. у Сандомирську землю, який закінчився здобуттям Нового Корчина, – він був реальною підтримкою Владислава Локетка, який, повернувшись з еміграції з Рима, продовжив боротьбу. Похід відбувся саме під час наступу Вацлава II⁹⁹. Цей похід також міг бути здійснений ще за наказом Лева Даниловича, хоча самостійну ініціативу з боку його сина і спадкоємця холмсько-белзького князя Юрія Львовича теж заперечувати не можна. Варто звернути увагу, що допомога польському князеві була надана в момент кульмінації боротьби Ногая з правителем Золотої Орди Токту (Туктай), результат якої був надзвичайно важливим для Лева Даниловича.

Володар Руського королівства (Галицько-Волинської держави) Лев Данилович був одним із найактивніших учасників боротьби за краківський престол в остатній чверті XIII ст. Після невдалої спроби виступити спадкоємцем бездітного свояка Болеслава Сором'язливого 1280 р., яка вилася у війни з новим краківським князем Лешком Чорним до смерті останнього в 1288 р., Лев Данилович продовжував брати участь у цій боротьбі, підтримуючи вигідних для себе претендентів. У 1289–1290 рр., приєднана і Люблінська земля, що визнав тодішній краківський князь Генріх IV Пробус.

---

dobrzyńska Anastazja i jej regencja. *Ojczyzna bliższa i dalsza*. Kraków 1993. S. 425–433; Jasiński K. Polityka małżeńska Władysława Łokietka. *Genealogia. Rola związków rodzinnych i rodowych w życiu publicznym w Polsce średniowiecznej na tle porównawczym* / pod. red. A. Radziwińskiego i J. Wroniszewskiego. Toruń, 1996. S. 19.

⁹⁴ Włodarski B. Stanowisko Rusi halicko-wołyńskiej wobec akcji zjednoczeniowej Władysława Łokietka i jego powiązanie z utratą Pomorza Gdańskiego. *Zapiski Historyczne*. 1962. T. 27. Z. 3. S. 339.

⁹⁵ Dąbrowski D. Stosunki polityczne Lwa Daniłowicza... S. 68.

⁹⁶ Długopolski E. Władysław Łokietek na tle swoich czasów. Kraków, 2009. S. 54.

⁹⁷ Ibid. S. 61.

⁹⁸ Antonin R. Zahraniční politika krále Václava II v letech 1283–1300. Praha, 2009. S. 247.

⁹⁹ Rocznik Traski. S. 853; Joannis Dlugosii Annales seu cronicae incliti Regni Poloniae. S. 14.

REFERENCES

- Antonin, R. (2009). *Zahraniční politika krále Václava II v letech 1283–1300*. Prague [in Czech].
- Balzer, O. (2005). *Genealogia Piastów*. Kraków [in Polish].
- Barciak, A. (2000). *Książę Przemek ścinawski i bitwa siewierska. Nihil superfluum esse. Prace z dziejów średniowiecza ofiarowane Profesor Jadwidze Krzyżaniakowej*, 280–282 [in Polish].
- Bartnicki, M. (2011). Wizerunek «bezczesnoho kniazia» w Kronice Halicko-Wołyńskiej. *Ukraina: kulturna spadshchyna, natsionalna svidomist, derzhavnist*, 20, 93–100 [in Polish].
- Baszkievicz, J. (1954). *Powstanie zjednoczonego państwa polskiego na przełomie XIII i XIV wieku*. Warsaw [in Polish].
- Bielowski, A. (Ed.). (1878). Rocznik cystersów henrykowskich. *Monumenta Poloniae Historica*, 3, 702 [in Polish].
- Brătianu, G. (1927). *Actes des notaires Génois de pera et de Caffa, de la fin trei-zieme siele (1281–1290)*. Bucharest [in Romanian].
- Budkowa, S. (Ed.). (1975). *Joannis Długossii Annales seu Cronicae inciliti Regni Poloniae* (Vol. 7–8). Warsaw [in Latin].
- Continuatio Florianensis. (1851). *Monumenta Germaniae Historica. Scriptores*, 9, 727–769 [in Latin].
- Continuatio Vindobonensis. (1851). *Monumenta Germaniae Historica. Scriptores*, 9, 701–726 [in Latin].
- Dąbrowski, D. (2001). Stosunki polityczne Lwa Daniłowicza z sąsiadami zachodnimi w latach 1264–1299/1300 r. *Halychyna ta Volyn u dobu serednovichchia. Do 800-richchia z dnia narodzhennia Danyła Halytskoho*, 3, 42–69 [in Polish].
- Dąbrowski, D. (2002). *Rodowód Romanowiczów książąt halicko-wołyńskich*. Poznań; Wrocław [in Polish].
- Dąbrowski, D. (2004). Romanowicze w rocznikach polskich. *Do dzherel. Zbirnyk naukovykh prats na poshanu Oleha Kupchynskoho z nahody yoho 70-richchia*, 1, 487–497 [in Polish].
- Dąbrowski, D. (2008). *Genealogia Mściśławowiczów. Pierwsze pokolenia (do początku XIV wieku)*. Kraków [in Polish].
- Długopolski, E. (2009). *Władysław Łokietek na tle swoich czasów*. Kraków [in Polish].
- Długosz, J. (1887). Vita beatae Kunegundis. In A. Przeździecki (Ed.), *Joannis Długosii Senioris Opera omnia* (Vol. 1, p. 269). Kraków [in Latin].
- Długosz, J. (1974). *Roczniki czyli kromiki sławnego królestwa Polskiego* (Vol. 7). Warsaw [in Polish].
- Dombrowskyi, D. (2002). Matrymonialna polityka kniazia Leva Danylovycha. *Zapysky NTSh*, 240, 195–218 [in Ukrainian].
- Emler, J. (Ed.). (1884). Petra Žitavského kronika zbraslavská. *Fontes rerum Bohemicarum*, 4, 3–337 [in Czech].
- Emler, J. (Ed.). (1882). *Annales Heinrici Heimburgenci. Fontes rerum Bohemicarum*, 3, 306–321 [in Latin].

- Fejer, G. (Ed.). (1844). *Codex diplomaticus Hungariae ecclesiasticus ac civilis* (T. 11, vol. 1). Buda [in Latin].
- Grabowski, J. (2019). *Poczet książąt i książnych mazowieckich*. Kraków [in Polish].
- Hensorskyi, A. I. (1964). Z komentariv do Halytsko-Volynskoho litopysu (volynsko-halytski hramoty XIII st.). *Istorychni dzherela ta yikh vykorystannia*, 4, 171–184 [in Ukrainian].
- Hetzig, A., & Ruchniewicz, M. (2006). *Dzieje Ziemi Kłodzkiej*. Hamburg; Wrocław [in Polish].
- Hlavaček, I. (1958). Novy ziomek formulare Tobiase z Bechyne. *Československý Časopis Historický*, 6 (3), 545–561 [in Czech].
- Holubovskii, P. (1889). *Polovtsy v Vengrii*. Kyiv [in Russian].
- Homza, M. (2009). Sytuacja polityczna Spiszu do początków XIV w. *Historia scepusii*, 1, 166–167 [in Polish].
- Horodyski, B. (1936). Bolesław II. In *Polski Słownik Biograficzny* (Vol. 2, p. 257). Kraków [in Polish].
- Horwat, J. (2002). *Księstwo opolskie i jego podziały do 1532 r.* Rzeszów [in Polish].
- Hrushevskiy, M. (1902). Chy maiemo avtentychni hramoty kniazia Leva. *Zapysky NTSh*, 45, 1–22 [in Ukrainian].
- Hrushevskiy, M. (1905). *Istoriia Ukrainy-Rusy* (Vol. 3). Lviv [in Ukrainian].
- Inkin, V. (1988). Chy ye istorychna osnova v falsyfikatakh hramot Lva Danylovycha? *Visnyk Lvivskoho universytetu. Serii istorychna*, 24, 60 [in Ukrainian].
- Ipatievskaia letopis. Polnoie sobranie russkikh letopisei.* (1908). (Vol. 2). Saint Petersburg [in Russian].
- Jackson, P. (2007). *Mongolowie i Zachód*. Warsaw [in Polish].
- Jasiński, K. (1978). Rola Siemowita księcia dobrzyńskiego w stosunkach polsko-krzyżackich w 1308/1309 r. *Zapiski Kujawsko-Dobrzyńskie. Seria A*, 1, 67 [in Polish].
- Jasiński, K. (1993). Księżna dobrzyńska Anastasza i jej regencja. In J. Chrobaczyński (Ed.), *Ojczyzna bliższa i dalsza* (pp. 425–433). Kraków [in Polish].
- Jasiński, K. (1996). Polityka małżeńska Władysława Łokietka. In A. Radziwiński, J. Wroniszewski (Eds.), *Genealogia. Rola związków rodzinnych i rodowych w życiu publicznym w Polsce średniowiecznej na tle porównawczym* (pp. 9–28). Toruń [in Polish].
- Jasiński, K. (2007). *Rodowód Piastów śląskich*. Kraków [in Polish].
- Jurek, T. (1987). Henryk Probus i Henryk głogowski: stosunki wzajemne w latach 1273–1290. *Śląski Kwartalnik Historyczny «Sobótka»*, 42 (3), 555–570 [in Polish].
- Jurek, T. (1987). Księstwo Głogowskie pod rządami synów Konrada I (1273–1290). *Śląski Kwartalnik Historyczny «Sobótka»*, 42 (3), 395–410 [in Polish].
- Kętrzyński, W. (Ed.). (1884). Vita et miracula sanctae Kingae ducissae Cracoviensis. *Monumenta Poloniae Historica*, 4, 681–718 [in Latin].
- Kodeks dyplomatyczny miasta Krakowa. I (1257–1506). (1879). In F. Piekosiński (Ed.), *Monumenta medii aevi historica res gestas Poloniae illustrantia* (Vol. 5, pp. 4–5). Kraków [in Latin].
- Kodeks dyplomatyczny Wielkopolski. (1878). (Vol. 2). Poznań [in Latin].
- Kotliar, M. (1998). *Halytsko-Volynska Rus*. Kyiv: Naukova dumka [in Ukrainian].
- Kowalska, B. (2008). *Święta Kinga: rzeczywistość i legenda*. Kraków: Avalon [in Polish].

Krakowski, S. (1960). Obrona pogranicza wschodniego Małopolski za Leszka Czarnego. *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Łódzkiego. Nauki Humanistyczno-Społeczne*, 1 (15), 89–105 [in Polish].

Kronika Halicko-Wołyńska (Kronika Romanowiczów). (2017). In D. Dąbrowski (Ed.), *Pomniki Dziejowe Polski* (pp. 235, 241, 262–263, 277, 298–299, 318–319, 334–387, 409–414, 466–504, 520–586, 624–648). Kraków; Warsaw [in Polish].

Kupchynskiy, O. A. (1982). Doslidzhennia ta publikatsii hramot Halytsko-Volynskoho kniazivstva u XVIII st. In Ya. Isaievych (Ed.). *Kyivska Rus: kultura, tradytsii* (pp. 129–149). Kyiv: Naukova dumka [in Ukrainian].

Kupchynskiy, O. A. (2004). *Akty ta dokumenty Halytsko-Volynskoho kniazivstva XIII – pershoi polovyny XIV stolit.* Lviv [in Ukrainian].

Lhotsky, A. (1967). Thomas Ebendorfer. Chronica Austriae. *Monumenta Germaniae Historica. Scriptores rerum Germanicarum. Nova series*, 13, 210–211 [in Latin].

Linnichenko, I. A. (1904). Gramoty Galitskoho kniazia Lva i znachenie podlozhykh dokumentov kak istoricheskoho istochnika. *Izvestiia Otdelienia Russkoho Yazyka I Slovestnosti*, 9 (1), 80–102 [in Ukrainian].

Linnichenko, Y. (1882). Izvestiia o vzaimootnoshenii Rossii i Polshy do poloviny XIV veka. *Zapiski un-ta sv. Vladimira*, 9, 223 [in Russian].

Łowmiański, H. (1975). *Początki Polski* (Vol. 6, pt. 2). Warsaw [in Polish].

Marchali, H. H. (1896). *Magyarország története az Árpádok korában 1038–1301.* Budapest [in Hungarian].

Markevych, O. (1968). Nevidoma hramota kniazia Lva Danylovycha. *Arkhivy Ukrainy*, 5, 23–29 [in Ukrainian].

Mika, N. (2002). *Racibórz w obliczu najazdów tatarskich i zagrożenia wałaskiego.* Racibórz [in Polish].

Mysliński, K. (1993). Polska a księstwo Halicko-Włodzimierskie na przełomie XIII i XIV wieku. In Ya. Isaievych (Ed.), *Halytsko-Volynska derzhava: peredumovy, vynyknennia, istoriia, kultura, tradytsii* (pp. 7–8). Lviv [in Polish].

Mytsko, I. (1999). Pro pochatky Sviatouofriivskoho monastyria u Lavrovi. *Lavra*, 6, 31–34 [in Ukrainian].

Mytsko, I. (2000). Istoriiia Halytsko-Volynskoi derzhavy u henealohichnykh siuzhetakh. *Znak*, 20, 2–3 [in Ukrainian].

Mytsko, I. (2001). Korolevych Lev Danylovych ta davni Lviv (storinky z knyhy). *Lvivska brama*, 9–10 (81–82), 18–23 [in Ukrainian].

Mytsko, I. (2002). De zh mohyla kniazia Leva? *Starosambirshchyna*, 2, 46–48 [in Ukrainian].

Mytsko, I. (2002). Fenomen hramot kniazia Leva. *Starosambirshchyna*, 2, 187–194 [in Ukrainian].

Niezgoda, C. (1996). *Błogosławiona Salomea Piastówna.* Kraków [in Polish].

Nowacki, B. (1995). *Przemysł II książę wielkopolski, król Polski 1257–1296.* Poznań [in Polish].

Nowacki, B. (2000). Związki małżeńskie jednoczycieli państwa polskiego w drugiej połowie XIII w. na tle ich polityki prozjednoczeniowej. Rola polityczna margrabiów brandenburskich z młodszej linii askańskiej. In *Docendo Discimus. Studia historyczne ofiarowane Profesorowi Zbigniewowi Wielgoszowi w siedemdziesiątą rocznicę urodzin* (p. 164). Poznań [in Polish].

Nowakowski, T. (1988). Stosunki między Przemysłem II a Władysławem Łokietkiem w okresie walk o Kraków po śmierci Leszka Czarnego (1288–1291). *Roczniki Historyczne*, 54, 159 [in Polish].

Pauler, D. (1899). *A magyar nemzet története az Árpád-házi királyok alatt* (Vol. 2). Budapest [in Russian].

Pawłowski, K. (Ed.). (2013). Kronica Dzierzwy. *Monumenta Poloniae Historica. Nowa series*, 15, 83 [in Polish].

Perlbach, M. (Ed.). (1892). Annales Posnanienses. *Monumenta Germaniae Historica. Scriptores*, 29, 460–478 [in Latin].

Rocznik franciszkański krakowski. (1878). *Monumenta Poloniae Historica*, 3, 50–51 [in Latin].

Rocznik kapituły poznańskiej. (1962). *Monumenta Poloniae Historica. Seria Nova*, 6 (2), 52 [in Latin].

Rocznik krakowski. (1872). *Monumenta Poloniae Historica*, 2, 852 [in Latin].

Rocznik Małopolski. (1878). *Monumenta Poloniae Historica*, 3, 185 [in Latin].

Rocznik Tracki. (1872). *Monumenta Poloniae Historica*, 2, 853–884 [in Latin].

Sadowski, T. (2001). *Książęta opolscy i ich państwo*. Wrocław [in Polish].

Safarhaliiev, M. H. (1960). *Raspad Zolotoi Ordy*. Saransk [in Russian].

Samsonowicz, H. (1980). *Leszek Czarny. Poczet królów i książąt polskich*. Warsaw [in Polish].

Seemüller, J. (Ed.). (1893). Ottokar Österreichische Reimchronik. *Germaniae Historica. Deutsche Chroniken*, 5 (1), 284 [in German].

Seleznev, Yu. V. (2000). Nogai – polkovodets i politik Zolotoi Ordy. *Novik: Sbornik nauchnykh rabot aspirantov i studentov istoricheskoho fakulteta Voronezhskoho gosudarstvennogo universiteta*, 3, 69 [in Russian].

Semkowich, A. (1891). Walka o monarchię 1288–1294: ustęp z dziejów piastowskich. *Kwartalnik Historyczny*, 5, 734–735 [in Polish].

Sobaniec, S. (1935). Zabiegi Henryka IV o Kraków i jego usiłowania odrodzenia królestwa. In *Księga pamiątkowa ku czci Profesora Oskara Haleckiego* (pp. 243–245). Warsaw [in Polish].

Sperka, J. (2007). Władysław I Opolski. In B. Czwojdrak, J. Morawiec, J. Sperka (Eds.), *Poczet królów polskich* (61–64). Chorzów [in Polish].

Spórna, M., & Wierzbicki, P. (2003). *Słownik władców Polski i pretendentów do tronu polskiego*. Kraków [in Polish].

Stökl, G. (1981). Das Furstentum Galizien-Wolhynien. In M. Hellmann (Ed.), *Handbuch der Geschichte Russlands* (Vol. 1, pp. 526–530). Stuttgart [in German].

Swieżawski, A. (2006). *Przemysł. Król Polski*. Warsaw [in Polish].

Tęgowski, J. (1987). Zabiegi księcia kujawskiego Władysława Łokietka o tron krakowski w latach 1288–1293. *Zapiski Kujawsko-Dobrzyńskie*, 6, 48–54 [in Polish].

Voitovych, L. (1996). *Udilni kniazivstva Riurykovychiv i Hedyminovychiv XII–XVI st.* Lviv [in Ukrainian].

Voitovych, L. (2000). *Kniazivski dynastii Skhidnoi Yevropy (kinets IX – pochatok XVI st.): sklad, suspilna i politychna rol.* Lviv [in Ukrainian].

Voitovych, L. (2004). De bula stolytsia Leva Danylovycha? (Dzhereloznavchy aspekt problemy). *Do dzherel. Zbirnyk naukovykh prats na poshanu Oleha Kupchynskoho z nahody yoho 70-richchia*, 1, 712–720 [in Ukrainian].

Voitovych, L. (2004). Viiskove mystetstvo Halytsko-Volynskoi derzhavy: kniaz Lev Danylovych. *Visnyk Natsionalnoho universytetu «Lvivska politekhnika»*, 502, 13–18 [in Ukrainian].

Voitovych, L. (2005). Shtrykhy do portreta kniazia Leva Danylovycha. *Ukraina v Tsentralno-Skhidnii Yevropi (z naidavnishykh chasiv do XVIII st.)*, 5, 143–156 [in Ukrainian].

Voitovych, L. (2006). *Kniazha doba na Rusi: Portrety elity*. Bila Tserkva [in Ukrainian].

Voitovych, L. (2006). Reformy armii kniaziamy Danylom Romanovychem ta Levom Danylovychem u seredyni XIII st. *Visnyk natsionalnoho universytetu «Lvivska politekhnika»*, 571, 89–93 [in Ukrainian].

Voitovych, L. (2006–2007). Kniaz Lev Danylovych – polkovodets i polityk. *Ukraina: kulturna spadshchyna, natsionalna svidomist, derzhavnist*, 15, 115–124 [in Ukrainian].

Voitovych, L. (2008). *Ulus Nohaia i Halytsko-Volynske kniazivstvo. Ukraina – Monholiia: 800 rokiv u konteksti istorii*. Kyiv [in Ukrainian].

Voitovych, L. (2011). *Halytsko-Volynski etyudy*. Bila Tserkva [in Ukrainian].

Voitovych, L. (2012). *Kniaz Lev Danylovych (Slavetni postati serednovichchia, vol. 1)*. Lviv [in Ukrainian].

Voitovych, L. (2013). Latynski dzherela XIII–XIV stolit pro Halytsko-Volynske kniazivstvo. *Ukrainske dzhereloznavstvo ta spetsialni istorychni dystsypliny na porozhi XXI st.*, 176–181 [in Ukrainian].

Voitovych, L. (2013). Neispolzovannyye vozmozhnosti zapadnykh istochnikov po genealogii Riurikovichei i biografii Lva Danylovycha. *Vspomagatelnyie istoricheskie dystsypliny v sovremennom nauchnom znanii*, 246–251 [in Russian].

Voitovych, L. (2013). Novi (nevykorystani) dzherela do istorii Halytsko-Volynskoho kniazivstva ta biohrafii kniazia Leva Danylovycha. *Visnyk NTSh*, 49, 24–27 [in Ukrainian].

Voitovych, L. (2014). *Lev Danylovych, kniaz halytsko-volynskiy (bl. 1225 – bl. 1301)*. Lviv [in Ukrainian].

Voitovych, L. (2015). *Halych u politychnomu zhytti Yevropy XI–XIV stolit*. Lviv [in Ukrainian].

Voitovych, L. (2016). Lew Daniłowicz i walka o tron krakowski w ostatniej ćwierci XIII wieku. *Średniewieczne Polskie i Powszechnie*, 8 (12), 117–131 [in Polish].

Voitovych, L. (2020). *Lew Daniłowicz Książę halicko-wołyński (ok. 1225 – ok. 1301)*. Kraków: Avalon [in Polish].

Włodarski, B. (1958). Problem jaćwieski w stosunkach polsko-ruskich. *Zapiski Towarzystwa Naukowego*, 24, 38–42 [in Polish].

Włodarski, B. (1962). Stanowisko Rusi Halicko-Wołyńskiej wobec akcji zjednoczeniowej Władysława Łokietka i jego powiązanie z utratą Pomorza Gdańskiego. *Zapiski Historyczne*, 27 (3), 341 [in Polish].

Włodarski, B. (1966). *Polska i Ruś 1194–1340*. Warsaw [in Polish].

Żączek, R. (2011). *Historia Górnego Śląska. Średniewieczne (Vol. 2)*. Gliwice [in Polish].

Zielonka, Z. (1982). *Henryk Prawy*. Katowice [in Polish].

Zientara, B. (1984). *Henryk IV Probus. Poczet królów i książąt polskich*. Warsaw [in Polish].

Zimorowicz, J. B. (1899). *Leopolis triplex*. In C. Heck (Ed.), *Zimorowicz J. B. Pisma do dziejów Lwowa odnoszące się [Opera quibus res gestae urbis Leopolis illustrantur]* (pp. 3–158). Lviv [in Latin].

Leontii VOITOVYCH

Doctor of Sciences in History, Professor

Senior Researcher at the Department of Medieval History

I. Krypiakevych Institute of Ukrainian Studies of NAS of Ukraine

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9191-6537>

e-mail: lev67420@ukr.net

LEV DANYLOVYCH AND THE STRUGGLE FOR THE THRONE OF KRAKOW IN THE LAST QUARTER OF THE 13th CENTURY

A prince of Halychyna-Volyn Lev Danylovych did not care about his own chronicler, and the Volyn editors of his brothers, who did not like their suzerain, made efforts to blacken his image. Due to political realities, he was forced not to use the royal title even after the restoration of the kingdom of Rus, but he was the first of the Rurikovich to successfully use the Horde's help in solving his issues. The latter is also reflected in certain contradictions of Western and Eastern sources. All these points were reflected in the works of historians and they led to the fact that the figure of Prince Lev Danylovych belongs to the most underestimated by historians, even though he is one of the most prominent personalities of the Romanovych dynasty, which ruled in the Halychyna-Volodymyr state, as noted the Polish researcher Dariusz Dombrowski. The relations between the Halychyna-Volyn principality and the Polish principalities in the late 13th – early 14th centuries are still not properly reflected in the historical literature – researchers interpret them one-sidedly and not quite correctly, often not paying attention to the information of sources, in particular, this concerns the figure of Prince Lev Danylovych.

The article deals with the unexplored episodes of participation of the Halychyna-Volyn Prince Lev Danylovych in the struggle for the throne of Krakow in 1280–1300. After an unsuccessful attempt to act as the successor of his childless brother-in-law Bolesław V in 1280, which resulted in wars with the duke of Krakow Leszko the Black and his Hungarian ally Laszlo IV Kun until Leszek the Black's death in 1288, Lev Danylovych continued to participate in this struggle, supporting the most advantageous candidates. At the same time, the Lublin land was annexed, which was recognized by Prince Henry IV Probus of Krakow; Lev Danilovich took an active part in the further struggle for the throne of Krakow, supporting various candidates. Latin-language sources and newer Polish literature are widely used.

Keywords: throne of Krakow, Lev Danylovych, Bolesław V, Leszko the Black, Henry IV Probus, Wenceslas II, Władysław Łokietek.